

RÁCZ ATTILA

A 2012-ES DUDARI KUTATÁSRÓL

Az emberi élet különböző történéseit tagolják azok az évfordulók, amelyek az egyén, a család vagy a közösség jeles eseményeiről emlékeznek. Van úgy, hogy várunk egy-egy évfordulót és van úgy, hogy nem, de néha az is előfordul, hogy egyszerűen szembetalálkozunk egy szinte már feledésbe merült jeles eseménnyel. Pontosan ez történt, amikor 2012 februárjában a Szegedi Tudományegyetem Szociológia Tanszék településkutató kurzusának tervezésekor hallgatóimmal együtt újra felfedeztük Dudart és azokat az egyetemünkhöz kötődő jeles személyiségeket, akik 75 évvel előttünk koptatták a szegedi Alma Mater padsorait. A Szegedi Fialatok Művészeti Kollégiumának tagjai bejárták a környező falvak tanyavilágának dülőit, majd ellátogattak egy bakonyi kistelepülésre, és fiatal kutatóként ugyanúgy a magyar vidék társadalmának kutatását tűzték ki célul, mint mi.

Mondhatni tehát, hogy már a gyökerek is közösek voltak, ezért nem meglepő, hogy a hajtások is ahhoz hasonlóan növekedtek most a 21. század elején, mint az 1930-as években.

A szegedi szociológusképzés az elmélet mellett a gyakorlati képzésre is nagy hangsúlyt fektet. A kvantitatív és kvalitatív kutatási módszerekre egyaránt építő településkutató szakirányon a kérdőíves adatfelvételek lebonyolításán túl minden évben kiszállásos terepmunkára is sor kerül. Kezdetben mi is a környező településekre látogattunk el néhány napra és készítettünk felvételeket a helyi társadalomról. A települések kiválasztását a szűkös anyagi lehetőségek miatt elsősorban a személyes kapcsolatok határozták meg, így legelőször a mórahalmi tanyavilágba, majd Öttömörsre, Üllésre, a közelmúltban pedig két alkalommal Forráskútra tudtam szervezni terepgyakorlatot. Később a szegedi, temesvári és újvidéki egyetemek geográfusaival közösen a határon túli területeken is végeztünk kutatásokat: gyűjtöttünk adatokat Aradon és Temesváron, valamint Szabadkán és a környező falvakban¹.

Visszatérve Dudarhoz: a szervezéssel kapcsolatos kérdésekben is hasonlatosságok mutatkoztak az 1937-es dudari kiszálláshoz. Mivel kutatási pénz nekünk sem állt rendelkezésünkre, pályáznunk kellett. Először két pályázatot adtak be hallgatóink, akiknek lelkesedése és odaadó munkája nélkül nem valósulhatott volna

¹ Ezekről a munkákról jelen tanulmányköteten kívül „*Elit, elitek a lokális kistérségi társadalomban*” címmel Pászka Imre kollégánk publikált könyvet 2010-ben, valamint készüléfében van egy rendhagyó falumonográfia „*Forráskút története, forráskúti történetek*” munkacímmel.

meg a 2012-es dudari falukutató tábor. 2012 áprilisára az általuk elnyert csekély összegű pályázatokból², valamint közadakozásból és tanszéki támogatásból összegyűlt annyi pénz, amellyel el tudtuk kezdeni a felkészülést a terepmunkára. Ez az 1937-es és a későbbi dudari adatgyűjtések mélyebb megismerésével kezdődött, majd egy tanulmányi kirándulással zárult. A Szentendrei Skanzenbe látogattunk el, ahol Vass Erika muzeológus, etnográfus³ bemutatta nekünk a Bakony, Balaton-felvidék tájegységet. A felkészülés során Lencsés Gyula kollégánk felvette a kapcsolatot a Gulyás testvérekkel is, akik a 80-as évek végén Dudaron készítették Málénkij robot c. nevezetessé vált dokumentumfilmjüket. A kapcsolatfelvétel eredményeként Gulyás Gyula csatlakozott a kutatócsoportunkhoz és dudari tartózkodásunk alatt végig forgatott. Az általa készített filmdokumentáció megtalálható kötetünk DVD-mellékletén.

A 75 évvel korábbi anyagok gyűjtése és tanulmányozása során más érdekes dolog is történt. Kiderült például, hogy Tomori Violának, az 1937-es dudari falukutatás fő szervezőjének az unokája egy korábban nálunk végzett szociológus hallgatónk közeli családtagja. Így Tomori Viola lányával és unokájával is felvehettük a kapcsolatot, akik sok hasznos információval segítettek felkészülésünket.

Közben úgy nézett ki, hogy a szerencse is mellénk szegődik, ugyanis Letenyei László budapesti kollégám – aki tudott a tábor ötletéről – jelezte, hogy a Nemzeti Tehetség Program keretein belül megjelent egy pályázati kiírás felsőoktatási intézmények nyári táborainak támogatására. Ennek áttanulmányozása után felcsillant a remény, hogy nyertes pályázat esetén nem csak szociológusok, hanem az 1937-es kutatáshoz hasonlóan pszichológusok is részt vehetnének a vállalkozásban. A Szegedi Tudományegyetem Pszichológiai Intézetének vezetője Szokolszky Ágnes és Szabó Éva örömmel fogadta együttműködési szándékunkat. Felajánlották szakmai támogatásukat és vállalták, hogy négy pszichológus hallgatóval együtt ők is részt vesznek a táborban. A pályázatot egyetemi karok adhatták be, így Vajda Zoltánnal, a bölcsészkar tudományos dékánhelyettesével közösen készítettük el a benyújtandó szakmai anyagot. A beadás határideje 2012. május 29. volt, a várható bírálaté pedig 2012. július 13. A tábort a 2012. szeptember 17. és 23. közötti napokra terveztük, ezért nem várhattuk meg a döntést a pályázatunkkal kapcsolatban, meg kellett kezdeni a szervezési előmunkálatokat. A 2012-es dudari kutatótáborba összesen 28 fő jelentkezett, ennyi ember elszállásolását és étkeztetését kellett megszervezni úgy, hogy nem lehetett tudni pontosan, hogy mekkora összeggel gazdálkodhatunk. Felvettem a kapcsolatot Dudar község polgármesterével, Tóth Edina Kittivel, valamint Szalontay Szilviával és Szalontay Zoltánnal a „Pajta Porta” nevű szálláshely tulajdonosaival, ahol lehetőség volt nagyobb létszámú vendégsereg elszállásolására. Ekkor derült ki a második érdekes dolog. Szalontay Zoltán egyik

² Az SZTE Hallgatói Önkormányzata pályázati támogatása

³ akiről ott derült ki, hogy ugyancsak a Szegedi Egyetemen végzett

levelében azt írta, hogy tudomása szerint 1937-ben Tomori Viola is abban a dudari házban kapott szállást, amely most az ő vendégházukként működik a Kossuth utca 36. szám alatt. A csapat étkeztetését végül a szálláshelyen nem lehetett megoldani, más megoldást kellett keresni. Így találtunk rá a dudari Mónika Vendéglőre és tulajdonosára, Tóth Gézára és feleségére, akik ellátásunkról gondoskodtak. Tették mindezt hitelbe, mivel a pályázatunkkal kapcsolatos kedvező döntés nem hogy a tábor kezdete előtt, hanem csak jóval az egész terepgyakorlat lezárulta után született meg.

Egyedül abban voltunk talán kedvezőbb helyzetben elődeinkhez képest, hogy mi eleve biztosak voltunk benne, hogy Dударra szeretnénk menni. Kellő időnk volt a felkészülésre és a kutatási koncepció kidolgozására. 1937-ben Tomori Viola csak az utolsó pillanatban talált rá Dударra, amely az akkori nemzetközi kutatói érdeklődés szempontjából – egy a tradíciókat őrző zárt, nemzetiségében és vallásában is homogén református magyar falu – a legmegfelelőbbnek tűnt. Ottani munkálkodásukkal bekerültek a szociográfiai kutatások történetébe. 1983-ban a Népművelési Intézet irányításával budapesti egyetemisták (ELTE) látogattak el a faluba és Vági Gábor kutatási terve alapján gyűjtöttek adatokat. Sajnos sem a '37-es sem a '83-as adatfelvétel eredményeiből nem készültek részletes elemzések, 1937-ben valószínűleg a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának megszűnése, 1983-ban pedig Vági Gábor korai halála miatt. 1987-ben az ötvenedik évfordulón ugyancsak szegedi egyetemisták rendeztek emléktáborozást a faluban Pete György vezetésével. Ekkor kezdődött a már említett Málénkij robot című film forgatása is a falu elbeszél emlékeiből.

Jelen tanulmánykötetben, melynek szerzői szegedi egyetemisták és oktatók⁴, megpróbáltuk bemutatni az 1937 és 2012 között Dударon végbement társadalmi változásokat, másrészt kísérletet tettünk arra, hogyan lehet a falusi társadalom lélektanát újra egy a terepen végzett kutatás alapján megrajzolni.

⁴ Egy szerző (Kékesi Márk, SZTE BTK Pszichológiai Intézet) kivételével valamennyien személyesen részt vettek a 2012. szeptemberi kutatótáborban.